रवि शाक्य, इखाछँ, यल

नेपालभाषा शाहित्य-मण्डल माला ल्याः न्या ५

❀ ॐ तत्सत् ❀

नेपालभाषा रीडर नं० १-२

(प्रथम भाग व द्वितीय भाग)

लेखक

स्व० शुक्रराज शास्त्री-

प्रकाशिका

चन्द्रकान्ता देवी

द्वितीयवार २०००	प्र० सं० १०५३ द्वि० सं० १०८३	मूल्य ने० रू० ८॥

प्रकाशिकाया पाखें

शहीद शुक्रराज शास्त्रि च्वया दिइगु थ्व कृति मचातयत उपयोगी जुइ धयागु आशायाना प्रकाशित यानागु ख। व थ्व सफुलि ह्मपा वसकलं च्वया दिगु पाठ्य क्रमया अतिरिक्त भाग २ स छगूगु पाठ "शहीद शुक्रराज" "श्री जुजु व थौंया नेपाल" व "श्री ५ या महानवाणी" नापं सोंगु पाठ अपो तया प्रकाशित यानागु जुल।

—चन्द्रकान्तादेवी

विषय सूची

१	परमेश्वर-प्रार्थना	१
२	विद्यार्थीया दिनचर्या	२
३	विद्यार्थीपिन्त गुरुया उपदेश	४
४	मचात व ब्याँचात	६
५	को व ध्वोँ	८
६	मभिंगु बानि	६
७	बालक व घुँ	१०
८	धर्मशास्त्रया उपदेश	११
६	शुद्धता-सफाई	१३
१०	लोभँ हानि नं० १ व नं० २	१४
११	खराचा	१६
१२	हरिण-चला	१७
१३	सूर्योदय	१६
१	शहीद शुक्रराज	२
२	विद्याय प्रशसा	४
३	नेपाल देशे छगु थितिया उपदेश	६
४	झी जुजु व थौंया नेपाल	८
५	श्री ५ या महान वाणी	११
६	परमेश्वरया महिमा (संगीत)	१२
७	दाजुकिजाया मेल	१४
८	सा	१६
६	बुँ तःह्वँगु धन खः	१८
१०	माँया अनुपम महिमा (संगीत)	२०
”	माँया आशीर्वाद (पद्य)	२१
११	परमेश्वरया उपकार	२३
१२	हा व कस्तिहा	२४
१३	तिसा धयागु छु ?	२६
१४	झीगु छेँ	२८
१५	प्रेम	३०
१६	घडो	३२

नेपालभाषा रीडर

प्रकाशिका :

(श्रीमती चन्द्रकान्ता देवी)

ओ३म् तत्सत्

नेपाल भाषा-रीडर नं० १

छुगूगु पाठ—१

परमेश्वर—प्रार्थना ।

(१) छि हे संसारया कर्त्ता, छि हे संसारया भर्त्ता ।
छि हे सकलया धर्त्ता, छित जिगु नमोनमः ॥
(२) छि हे पिता छिहे माता, छि हे रक्षक पालक ।
धन ऐश्वर्यता दता, छित जिगु नमोनमः ॥

(३) सकलदुष्टया काल, कालया नँ छि काल खः।
हरे याना विपत् काल, छित जिगु नमोनमः॥
(४) काम क्रोध तथा लोभ ईर्ष्या व्देषादि मोह नँ।
थुमिगु याकनँ नास ज्वीमा दयानिधि!
थाकुगु शब्दया अर्थ :—

कर्त्ता=दयूकिह्म।
भर्त्ता=पालन याईह्म।
धर्त्ता=धारण याईह्म।
नमोनमः=वार बार नमस्कार।
काल=नाश याईह्म।

न्यिगूगु पाठ—२

विद्यार्थीया दिनचर्या।

(१) सुर्यो मलूनि बले हे दनेमाः। सुथे दन धाय्व मन सदा प्रसन्न जुई। स्व—पशु पक्षी सकलें सुथे हे दँः।

(२) सदा सुथे दना दिसा वनेमाः। अले ल्हा तुटि सिला मो ल्हुया भगवान्‌या प्रार्थना या। भगवान् प्रेम-द्वारँ प्रसन्न जुई। उकिया नीतिं प्रेमपूर्वक सकलनापँ व्यवहार या।

(३) शौच सन्ध्या सिधयूका व्यायाम आदि शारीरिक परिश्रम या, थुकीं शरीर आरोग्य जुई ल्हवना नँ वई। ब्यायाम मयाःपीं दुर्वल जुई, बलवान् जुई मखु।

(४) व्यायाम याय् धुँका सफू कया पाठ या। पाठ घ्वके यानो नय् धुँका पाठशालाय् (स्कूले) हुँ।

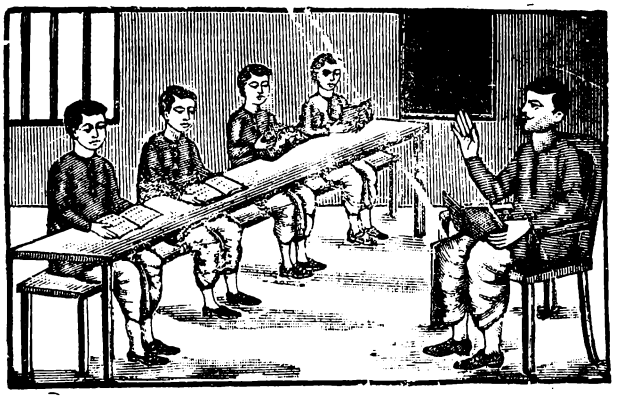
(५) पाठशालाँ ल्याहाँ वया भतीचा म्हिता वा, म्हिते धुँका बःन्ही नया सफू ब्वनेमाःगु ब्वना गुता मठानि बले हे याकनँ द्यँ। अले सुथे न्याता इले याकनँ दने फई।

थाकुगु शब्दया अर्थ।

दिनचर्या=हिह्नि याय्माःगु ज्या।
प्रार्थना=विन्ति।
शौच=स्नान आदि शुद्धताया ज्या।
संध्या=भगवान्या ध्यान।
व्यायाम=कसरत।
शारीरिक=शरीर सम्बन्धी।
आरोग्य=ल्वे मरुपीं।

स्वंगूगु पाठ—३

विद्यार्थीपिन्त गुरुया उपदेश ।

हे मचात! खःगु (सत्य) खँल्हा । मखुगु (झूठ) खँ ल्हाय मते । भगवानयात सदा लुमंकि । सुथे बःन्ही वेगु विशेष भजन कित्तंन व उपासना या । भगवान् लुमना च्वन धाःसा दुःख जूसाँ दुःख सीदई मखु, दुःख कम जुया वनी । भगवान्यात लोमँकूपिनि न्हयाक्व धन दःसाँ आपाः दुःख जुया च्वनी । थःथः (परस्पर) ल्वाय् मते । सकल दाजु किजानापँ प्रेमया । सकलनापँ प्रेम याना मिले जुया च्वन धायव आपाः शक्ति मुना वई । माँ-बा- गुरुया आज्ञा माने या । धर्म सीकि । न्हिच्ने द्यने मते । मद्कारी

बस्तुया सेवन याय् मते हितकारी पशु-पक्षीया ला नय् मते। करपिनिगु वस्तु मन्यँसे काय् मते। उकां लोभ नँ याय् मते। गुरुँ ब्वँकूगु पाठ ध्वके याना लुमँका ति। मन वचन व कर्म पवित्र याना ति। विस्तारँ ज्या या। याकनँ याय् मते। याकनँ जूगु ज्या ता च्वनी मखु। छकलँ स्यना वों।

थाकुगु शब्दया अर्थ:—

भजन कितंन=भमवान्या गुण गान।
उपासना=एकाग्र मनन।
आज्ञा=मानेयाय्गाः पिनिगु बचन।
मदकारी=वें याईगु, नशाँ काईगु।
सेवन=लत लगे याय्गु।
हितकारी=उपकार याईह्म।

प्यंगूगु पाठ–४

मचात व ब्याँचात ।

छगु पुखुली ब्याँचात च्वना च्वन । पुखुया सिथे न्यिम्ह प्यम्ह मचात म्हिता च्वन, उमिसं पुखुली धमाधम लोहंटं कयेकल । विचरा ब्याँचात ग्यात, गुम्हेसियाँ छ्यों तज्यात, गुम्हेसियाँ ल्हा तुटि टोढुल । छम्ह ब्याँचाँ लखँ छ्यों पिकया मचातेत विन्तीयात कि "छिमिसँ जिमित दया याय्माः, लोहँटँ कयेक्ये मते ।"

छम्ह मचाँ लिसः बिल कि "वाह ! छिमिया नीतिं जिमिगु काशा नँ तोते ला " ?

ब्याँचाँ धाल कि " छिमिगु थ्व कासाँ जिमिगु छ्यो तज्याः, जिपीं सिना नँ वेंा "

थ्व बाखँया थ्व सार खः कि थःगु भतीचा स्वार्थया नीतिं करपिनिगु आपाः हानि याय् मज्यू । थुगु प्रकारँ निर्धा उपकारी जीवजन्तुपिन्त दया धर्म हे खः ।

धर्म शास्त्रे नँ धयातलः—

आत्मवत्सर्वभूतेषु दयाँ कुर्वन्ति साधवः ॥

अर्थात् थःगु सुख दुःखथें सकल प्राणिपिन्त सुख दुःख जू धका हितैषी विद्वान्पिसँ सकलयात दया याः ।

थाकुगु शब्दया अर्थः—

विन्ति=प्रार्थना
दया=करपिन्त निघा याय्गु ।
सहायता=ग्वाहालि ।
हानि=नुकसान ।

न्यागूगु पाठ—५

को व ध्वों।

छन्हु छम्ह कोनँ मन्हो छकु गनँनसें कया हल। व सिमाय् च्वना नया च्वन, उवले छम्ह ध्वों उखे पाखे प्याहाँ वल। वँ को पाखे स्वया धाल कि:– "छँगु पपु साप सुन्दर खने दु, छँगु स्वरूप नँ साप बाँ लाना च्वन। छँगु बोली नँ बाँला, छँम्ये जक हाले स:सा छ बराबर सुँ पक्षी दई मखु।" ध्व न्यना को अपालँ प्रसन्न जुल, अले गीत न्यँकेत: कोनँ काँ काँ याय्त्यन। म्हुदु चाय्क्ये साथ मन्ही कुटुँ वन, अले ध्वोंनँ मन्ही कया विस्यूँ वन।

ध्व कथाया मतलब ध्व ख: कि मखुगु प्रशँसा गुम्ह-सित यई उमिगु थथे गति जुई।

थाकुगू शब्दया अर्थ

प्रशंसा=तारीफ यायगु। | गति=दशा।

खुगूगु पाठ—६

मभिंगु बानि।

आपलँ मचातेत वाँ पतीं चाया लुसि ध्येनेगु बानि जुया वों। थ्व साप हे खराबगु बानि खः। थथे यात धाःसा लुसिया दुने च्वोंगु खिटि प्वाथे द्वाहाँ वना आपालँ हानि याई। लुसिया चिधँगु कुचा प्वाथे थ्यना गड़बड़ याना ब्यू। गुबलें २ ला लुसि उलिमछि कटे जुया वों कि पतींचा पाके जुया वों, आपालँ दुःख सह याय्माः। शास्त्रं लुसि थिया ल्हा सिलेमाः धका धया तल, उकिया नीतिं म्हुत्वी लुसि थीक्ये मज्यू। थुजागु मभिंगु बानी दुपीं मचात सभ्य समाजे बूपीं धका गने मज्, थुमि माँ ब्वाया नाँ नँ बदनाम जुया वों। अपालँ मचातसें स्लेटे च्वया ईफाना म्हुया च्वों, थ्व नं तसकँ मभिंगु बानी खः, थुगु प्रकारँ गुबलें याय् मज्यू। स्लेटे च्वया म्हुई माल धाःसा वेत लखँ हुया छ्व। थःगु लँनँ बा धोतीं नँ स्लेट हुईगु मभिंगु हे खः। थथे यात धाःसा वसः याकनँ हाकुया वों।

थ्व नँ अपालँ खने दुकि अनेक मचातसें सफूया पृष्ठ प्वीक्ये बले पतींचाय् ई तः। थ्व मभिंगु बानी तन्हीः जुई बले नँ छुटे मज्। थथे याना ल्हा व म्हुतु

अपवित्र जुया वों। थुजापों मचातेत सकसिनँ घृणा याई।

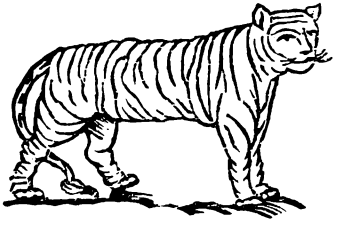
सकल मचात थुजागु मभिंगु बानि पाखे आपालँ तापाक च्वनेमाः।

थाकुगु शब्दया अर्थः–

अनेक=तःह्मछि।	आदत=बानि
पृष्ठ=सफूया पन्ना।	घृणा=घःचागु।

न्हेगूगु पाठ—७

मचा व धुँ

फताहा खँल्हायगुया मभिंगु फल।

छगु देशे जङ्गल नापँ छगु बस्ती दु, अन सा मे जईपों सापूतय् आपालँ मचात दु। मचात मध्ये छम्ह मचा उजाम्ह दया च्वन कि वँ खःसाँ मखु साँ धुँ वल धका सकल मचातेत न्हि न्हिं ख्यात। न्यिक प्यक धुँ वल

धका हाः बले सकल मचाम मुना वल, हाःम्ह मचाँ ख्यालँ उमित स्वया न्हिला बिल। सकल मचातसें थ्व मती तल कि थ्व मचाँ धुँ वल धका सदा ख्या जक याना च्वन, धाथें ढुँ वोगु मखु। छन्हुला सा ज़ः वों बले धाथें हे धुँ वल, अले व मचाँ न्हिन्हि हाले थें उबले नँ धुँ वल धका तःसकँ हाल। वैगु सः न्यना नाप नापँ सा जः वोपीं मचातसें थ्व धुँ वल धका ह्लचाबलें ख्याईम्ह खः धका वैगु हालेगुली विश्वास मयात, छम्ह नँ वैथाय् म-वल, अले व मचायात धुँ बस्वाना स्याना नया बिल।

थ्व बाखँया अभिप्राय थ्व खः कि मखुगु खँ ख्या याना नँ ल्हात धाःसा व मचाँ दुःख स्यूथें मखुगु खँ ल्हाईपीं सकसिनँ दुःख सी।

थाकुगु शब्दया अर्थ :—

बस्ती=मनुच्वनेगु थाय्। | अभिप्राय=भावार्थ, मतलब, सार।

च्यागूगु पाठ—८

धर्मशास्त्रया उपदेश।

(१) माँ ब्वापिन्त द्योथें माने याय्माः, सदा उमिगु सेवा या, उमिसँ छन्त गुलि दुःख सहयाना पालन पोषण यात, उपिया सिकनँ आपाः भला याईपीं सुँ दई मखु।

(२) बिचा मयास्ये म्हुटुँ छुं खँ पिकाय् मते, मती छु वल वैत बिचा मयासे धाय्बले गुबलें २ अपालँ हानि जुया वों।

(३) छँ गुबले छुँ ज्या याय्यो उबले बाँलाक बिचा या कि थ्वया परिणाम (फल) छु जुई। थगु हानि लाभ समझे याना उगु ज्याय् ल्हा ति।

(४) बोबीगु बा छुँ मभींगु खँ भूल नँ म्हुटुं पिकाय् मते। छाय् धाःसा बोबीगु ज्या मभींपीं मचातेसें जक याई। घरानी मचात थुजागु खँपाखें अपालँ तापाक विस्यू वनी।

(५) ज्या मदेकँ न्यभा थीबले प्याहाँ वने मते, पिनें वया तुरँत लः घुटु घुटूँ त्वने मज्यू, भतीचा च्वना लः त्वने प्याय् चाःसा लः सफा याना त्वँ।

(६) लें वने बले बाँलाक स्वया हुँ, स्वया मवन धाःसा लुफीं हाना दई, कठँ कई बा सर्प आदि जी जन्तु न्याई।

थाकुगु शब्दया अर्थाः—

हानि=नुकसान। घरानी=भींगु कुले जन्म जूह्म।
लाभ=फाईदा। जीवजन्तु=लँ जुईपीं कीत पतँग।

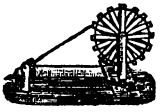
गुँगूगु पाठ ६

शुध्दता— सुचुपिचु

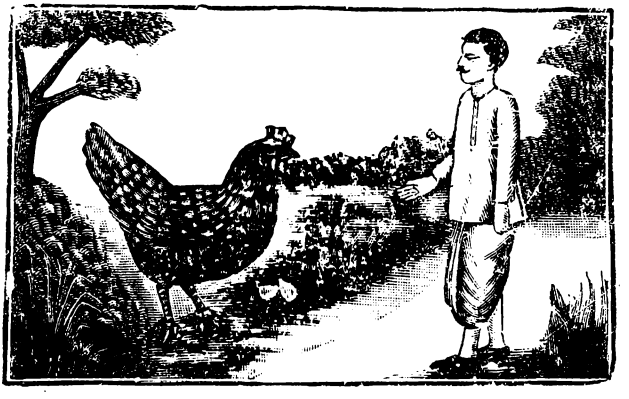
गुम्ह मचात साफ् जुया च्वनी उमित सकसिनँ यई, खिति थाःपीं मचातेत स्वया सकलें घःचाइ। शरीरे खिति थाना च्वन धाःसा चःति वईगु बन्द जुया वों। खिति-थाःपीं मनुत अलसी जुया वों। अलसी पिनिगु बुध्दि म्यना वनी, बुद्धि मरुपीं दरिद्र जुथा दुःख सी, उकिया नीतिं हे मचात! छिमिसँ थःथगु म्हयात लखँ साफ याना पवित्र याना ति। भींगु वस्त्रँ पुं, वसः हाकुल धाःसा लखे चाया छ्व।

थाकुगु शब्दया अर्थः—

शरीर=ह्म। | अलसी=छुं ज्या मयास्ये च्वनीह्म।

झिगूगु पाठ—१०

लोभँ हानि

(१) छम्ह अपालँ लोभी जुया च्वों म्ह मनु दु, वैके माखा छम्ह दु। वँ न्हि न्हि छग खें बिया च्वन। व लोभीं छन्हु बिचा यात कि जिं थ्व खाया प्वा फाया फुक्कँ खें छकलँ हे काय्। थथे मतो तया वँ व बिचरा माखा-यात स्याना बिल, हाकनँ वैगु प्वा फाया स्वबले खें छग हे मदया वैत आपालँ पछुतावे जुल। थ्व सत्य खः कि लोभँ हानि जुया वों।

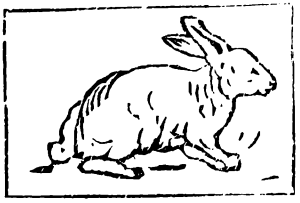
(२) छम्ह खिचा म्हुत्वी छपा मन्ही तया खुसि छिना च्वन। लखे वँ थःगु किपा खन। खिचाँ थ्व थुल कि मेम्ह खिचाँ म्हुत्वी मन्हि तया खुसिपारी वना च्वन। वया मती लोभ वल, वँ बिचार यात कि वँके च्वोगु मन्हि लाका काय्, थते मती तया मन्हि लाक्येतः म्हुतु चाय्-क्येसाथ वैगु म्हुत्वी च्वोगु मन्हि खुसी कुटुँ वन, च्वी-कः नँ यँकल। अले खिचायात पछुतावे जुल कि "हाय हाय! लोभी पिनिगु थथे हे दशा जुई।"

नीतिशास्त्रे नँ थथे धया तलः—

अतिलोभी न कर्त्तव्यो लोभो भवति मृत्वे।

थाकुगु शब्दया अर्थः—

पश्चात्ताप=लिपा दुःख मानेयाय्गु। दशा=अवस्था, परिणाम।

झिंछगूगु पाठ (११)

खराचा ।

खराचा धयापीं जङ्गले च्वनीपीं पशुपीं मध्ये छगु जातयात धाई, इमिगु स्वरूप स्वेबले सुन्दर व नायु खने दु, इमि सँ नँ अति कोमल, न्हायपँ धाःसा भयी तःहाक जू, खराचातय् सँ नायुस्य बाँलाक च्वोंया नीतिं मेमतसें ईमिगु छ्यँगुया गलेबन्द दय्का न्यई । ईमिगु छगु स्वभाविक ब्वाँय् वनेगु प्रसँसा सँसारे प्रसिद्ध जुया च्वन ।

छह्म खराचिया सा, दुगु आदि अनेक ईष्ट मित्रपीं दु । छन्हु थःगु थासे सुमुक च्वना च्वोंबले छम्ह शिकारी निम्ह स्वम्ह खिचा ज्वना जङ्गले शिकार म्हितेत वल, वेत स्वया खिचातसें ल्यूवल, खराचाँ पालँपाः सा, दुगु आदि ईष्ट मित्रपीं थाय् शरण वन, सकसिनँ नँ "फुरसत मरु, छुँ ग्वाहाली याय् फई मखु" धका धया लित छ्वया हल । व ववँ थासे खिचात नँ वेत लित्तु लिना वना च्वन । अले खराचाँ बिचा यात कि आ स्वैगुँ भरे च्वने

मजिल, थःगु हे भर याय् माल। थते मती तया व उगु प्रकारँ फय्थें ब्वाँय् वन कि शिकारी खिचातसें अन वों थन वों धका हे सिक्ये मफुत, व थगु भरे वों या नीतिं उबलेतिनी वैत शान्ति जुल। नीति शास्त्रे ठीक धया तलः—

"उद्यमेन हि सिध्यन्ति कार्याणि न मनोरथैः"

अर्थात् थःगु पुरुषार्थँ हे सकल ज्या सिद्ध जुई, कर-पिनिगु आधीन जुया मनोरथ जक याना गुबले जा बुई मखु।

थाकुगु शब्दया अर्थ :—

शरण=ग्वाहाली।
शिकारी=पशुपक्षिपिन्त स्याईह्म
शान्ति=आनन्द।
मनोरथ=मनँ २ बिचा यानाच्वनेगु।

ञिन्यिगुगु पाठ—१२

हरिण-चला।

चला खराचाया सिनँ याकनँ ब्वाँय् वने फुम्ह

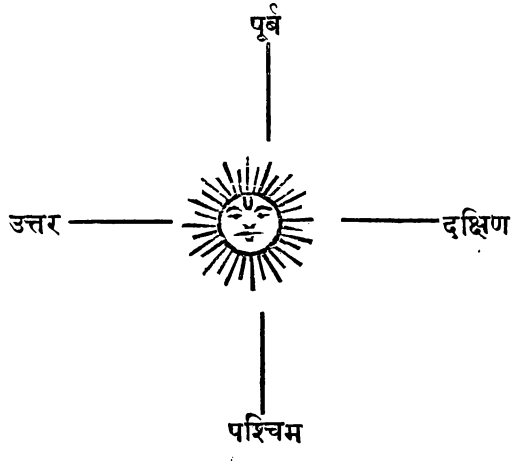
पशु खः फय्थेँ ब्वाँय् वने फुया नीतिँ चलायात 'वातप्रभी' धका नं धयातल। चलाया तुटि चिचिपु ततः हाक जू। चलाया छ्यंगु पवित्र जू धका ऋषिमुनितसे आसन आदि दय्का व्यवहार याना च्वन। चला मध्ये गुम्ह-सियाँ ततःहाकगु न्यकु दु, गुहय्सियाँ चिचि हाक। थुमिगु शरीरं कस्तूरी प्याहाँ वो, "कस्तूरीमृग" नेपाल व तिब्बत आदि उत्तरीय देशपाखे आपालँ दु। कस्तूरी नँ गुम्ह-सियाँ दु गुम्हसियाँ मरु, कस्तूरी दुपिन्त संस्कृत भासँ 'कस्तूरीमृग' धाई। कस्तूरी वासः, अत्तर आदि दय्क्येतः आपालँ ज्या लगे जू। होम याय्त नँ मरेक मगाः।

छन्हु आनन्द पूर्वक च्वना च्वों बले तःम्हमछि खिचात वेत खना तिपे याना वया च्वना, चला नँ ईमित खने साथ फय्थेँ बिस्युँ वना झाड़ी सुला च्वन। खिचातसेँ वेत ल्वीक्ये मफुत, उखे थुखे माला चाहिला च्वन। अले चलाँ नय्पिलाना थःत लोपुया च्वोंगु सिमाहः धमाधम नया बिल, सिमाहः फुना वों बले खिचाससें चलायात खन, सकले बया झम्टे याना स्याना बिल।

थ्व बाखँया सार थ्व हे खः कि थःत उपकार याःपिन्त गुबलेँ दुःख बी मज्यू, बरु उमिगु उपकार लुमंका कृतज्ञ जुया उमित फक्क बदला बीमाः।

थाकुगु शब्दया अर्थः–

ऋषि-मुनि=वेद शास्त्र सःपीँ विद्वान ।	उपकार=करपिन्त हित यायगु । कृतज्ञ=मेपिसँ हितयाःगु लुभंकीह्म ।
होम=यज्ञ ।	

सूर्योदय

सूर्य छगु मिँया गोला जुया च्वन, व थ्व पृथिवीया सिनँ १३ लाख गुना तःहँ जू । थनँ नसें सूर्य प्यंगु कोटि व न्हेन्या लाख क्वे (साढे नौ करोड मील ६॥) तापाः, थ्व हे कारणँ चीन्हँ खने दया च्वन । झीगु पृथिवी सूर्ययात दच्छी छक चाहिला च्वनी । चछि–न्हिचछी अर्थात् २४ घंटाय् छचा हिली । पृथिवीया गुगु भाग

सूर्यया न्हयोने घई उकी न्हिच्च जुई, मेगुली चा। ख्युंउगु भाग गुबले सूर्यया न्हयोने वई उबले अन न्हिच्च जुई, न्हापा न्हिजूगु भाग सूर्यया पाखें चाहिला वोंया नीतिं अन चा जुई। थुगु प्रकारें पालँपाः बच्छि संसारे न्हिच्च तथा बच्छि संसारे चा जुया च्वनी, किन्तु उत्तर व दक्षिणया च्वे व क्वे च्वोंगु थासे पालँपाः खुला न्हिच्च खुला चा जुया च्वनी।

सूर्योदय जुई बले सकल जीब-जन्तुपीं दना थःथःगु ज्याय् जुई, सूर्योदय जुई धुंका नं गुम्ह मनु अलसी जुया थःगु ज्या मयास्ये च्वना च्वनी वेत गुबले चितासुस्र (चित्तसुख) दई मखु।

सूर्यपाखें झीसँ मेगु नँ ततःन्हंगु गुण स्यना काय् ज्यू। वया सुं यो मयो मरु, धनी-गरीब राजा-प्रजा सकलयात समानरुपं प्रकाश बिया च्वनी। थथे हे ज्ञानी-पिसँ नँ पक्षपात मयास्ये सकलयात समानरूपं उपकार याई। सूर्य ख्वा चक्कंका उदय जुई, अस्त नँ ख्वा चक्कंका हे जुई, अभिप्राय थ्व खः कि तन्हँपिनि सुख-दुःख जुई बले छगु अबस्था हे जुई, दुःख जुल धका उमि ख्वा ख्युंवी मखु, सुख जुल धका ख्वा चकनी मखु, थुजापिनि सुख-दुखे समान अवस्था हे जुया च्वनी,

उक्तिया नीति बाल्मीकि रामायणे धया तलः—

उदेति सविता ताम्रस्ताम्र एवास्तमेति ।
सम्पत्तौ च विपत्तौ च महतामेकरूपता ॥

कठिन शब्दया अर्थः—

सूर्य=सुर्यो ।
गोला=चाकला ।
उदय=थाँ वनेगु ।
अस्त=क्वाहाँ वनेगु, खने मदईगु ।

नेपाल भाषा रीडर नं० १

स्वर्गीय शहीद श्रीशुक्रराज शास्त्री

नेपाल भाषा–रीडर नं २

छगुगु पाठ—१
शहीद शुक्रराज

थगु देश व जातियागु दुःख मोचन यायत न्हिला सिना तक वनी पिन्त शहीद धाई। नेपालदेशे जुगु अन्याय अत्याचारयागु विरोधे १९९७ सालय् पेम्ह शहीद जुया वन। उगु हे समय याम्ह छम्ह शहीद शुक्रराज शास्त्री नं खः।

शुक्रराज शास्त्री भारते आर्य समाज यागु गुरुकुले सिकन्दरावाद देशे शिक्षा प्राप्त यागु ख। मचावलें निसें विद्या अध्ययनया निंतिं वेकःयागु अभिरुची सापहे खनेदु। आपा समय भारते चोंसां थगु देश व भाषा यागु प्रेम वयकलं मतोतु।

जय नेपाल धैगु शब्द नेपाले दक्क सिबे न्हापा व्यवहार याना द्यु गु नं वयकलं हे खः। थ्व नेपाल भाषा रिडर नं वेंकलँ हे च्वया पिकै द्यु गु खः। थथ्य हे नेपाल भाषा व्याकरण व नेपाली तथा हिन्दी भाषाय वयकलं अनेअनेगु सफू च्वया थकुगुदु। उगु समयया सासक्क तयसंयागु अन्याय व अत्याचार खना वयकया

मन न्हाबलें दुःखी व विक्षुब्ध जुया च्वनिगु । म्वा मरुगु अनेनेगु नाती कुती याना समय दुर्बल व क्षीण जुया चोंगु खना समय समयस बयकलं न्वाना झित अनेगु उपदेश अर्ती बिया थकुगुनं दु

छन्हु सहयानां सहयाये मजिया गंगालाल सहित वङ्गया देगले च्वना बयकलं गीता यागु प्रवचन याना दिल । उकें बिजलीया करंट भोजूगु विषय ख । थ्व हे खँय बयकःयात ज्वना जेले कुने यंकल । बयकः जेले हे च्वोंगु अवस्थाय प्रजापरिषद धैगु छगु राजनैतिक दल यागु सृजना जुल । थ्व प्रजापरिषद नं बयकलं हे पिकागु आरोपयाना । बयकःयात ज्यान व अंश सर्वस्व यायगु सजाय न्यंकल । तर वीर शहीदं गबलें छचों क्षमछु । न्हिला न्हिला बयक मातृ भूमियागु चरणे बलिदान जुया दिल ।

अन्तिम समय बयकलं जिगु थ्व नश्वर शरीरयात अमर याना ब्यूपिं धका थः शत्रु तयत नं क्षमा याना झाल । बयकः १९९७ साल माघ ९ गते या चान्हे कान्तिपुर त्रिपुरेश्वरं पचली वनिगु लँय च्वोंगु सिमाय बयकः शहीद जूगु खः ।

जय नेपाल । जय शहीद शुक्रराज ।

न्यिगुगु पाठ—२

विद्याया प्रशंशा ।

विद्याया बराबर छुं धन मरु । गुम्हेसिके विद्या दु वेके फुक्कं दु । माल ताल खुं खुया यंकू, किन्तु विद्यायात खुं नं खूई मफु । जुजु स्वेत नं दण्ड़ बीमाल धाःसा वेगु धन माल लाका काई, परन्तु विद्यायात जुजुँ नं लाका काय् मफु । दाजुकिजापीं बाया गुबले छके च्वनी उबले छेंया सकल माल ताल बराबर इना काई, परन्तु विद्याया भाग सुनां नं याय् फई । मखु न्हयाक्क हे धन दःसाँ व धन दान बिल धाःसा पाःजु-यावों आखिर समाप्त जुया छुं ल्यनी मखु । परन्तु विद्या दक्कया सिनं तःन्हँगु गुण थ्व खः कि विद्यादान गुलि २ बिल उलि २ बढे जुया वई । जुजु पिंथाय् न धनी साहु महाजन–पिनिगु उलि मान–प्रतिष्ठा मजू गुलि विद्वान पुरुषपिनिगु जू । जुजुया प्रतिष्ठा-सत्कार थःगु देशे जक जुई, विद्वान्या पूजा गन २ वन अन २ जुई । महर्षि चाणक्यें नँ धया तलः—

विद्वत्त्वं च नृपत्वं च नैव तुल्यं कदाचन ।
स्वदेशे पूज्यते राजा विद्वान् सर्वत्र पूज्यते ॥

मिसातसें विद्या ब्वन धाःसा उपीं सरश्वती देवीथें विदुषी स्त्रीरत्न जुई फई । पुरुषपिसं विद्याभ्यास यात धाःसा उपीं बृहस्पतिथें विद्वान् जुई फइ ।

हे मचात ! उकिया नीतिं छिमिसं ज्यान बिया विद्या ब्वनेमाः, थुकीं ल्याय्म्हग वयसे छिमिग मान जुई, वृद्धावस्थाय् सुख नँ जुई ।

अहो ! विद्याया गुलि मछि महिमा दुः— विद्या नाम नरस्य रूपमधिकं प्रच्छन्नगुप्तं धनं, विद्या भोगकरी यशःसुखकरी विद्या गुरूणां गुरुः विद्या बन्धुजनो विदेशगमने विद्या परं दैवतं, विद्या राजसुपूजिता नहि धनं विद्याविहीनः पशु

थाकुगु शब्दया अर्थः—

दण्ड=सजा याय्गु ।
प्रतिष्ठा=सत्कार ।
विदुषी=विद्वात्ह्म मिसा ।
आखिर=लिपा ।

स्वंगुगु पाठ—३

नेपाल देशे छगु थितिया उपदेश ।

हे मचात ! दँ दँ,
मिखा न्यिगलँ कँ कँ ।
तुटि न्यिपाँ चु चु ॥

धाथें धाय् माल धाःसा थ्व साप हे तःन्हँगु मंत्र खः । थ्व मंत्र नेपाले मचातसें माघमासे धाई । थ्वया अभिप्राय थ्व खः कि चिकुला वई बले सकले चिकुया अलसी जुया च्वना च्वनी । उबले अलसी जुई मते, दँ, मिखा कँ, तुटि चु धका थनीगु चलन जुया च्वन ।

थौं कन्हे नं अज्ञानान्धकाररूप चिकुलाँ सकल नेपालीतेत गुना च्वन । नेपालीसमाजयात अज्ञानान्धकारँ तोपुया च्वोंया नीतिं सकल नेपालीत पुरुषार्थ मयास्ये मिखा तिसिना अलसी जुया सुमुक च्वना च्वन । भ्वाठःगु छेँ च्वना दःसा नया मरुसा द्याँलाना थःथःगु अमूल्य जीवन व्यर्थ फुका च्वन । आ नँ न्हापाथें हे उन्नति यायतःच्वे च्वोंगु मन्त्रया पाठ न्हिथन्हिथ याय्माल । अले झी दने फई, मिखा कना सत् असत्, भीं–मभीं, हानि–लाभ सीक्ये फई । जीवन–निर्वाह यायतः गुबलें सर्वथा करपिनिगु आधारे च्वना च्वो जुया च्वने मज्यू । थथे सदा नँ दास जुया पुरुषार्थ

मयासे च्वन धाःसा गुबलें दने फई मखु, मालिकर्पित नं दासमाजया आपालं भार छवी मफेक बढे जुया वनी। झीसं पुरुषार्थ हे यायमाः, थःगु तुटिं हे चुईमाः धका उपदेश बीमाःगु नीतिं थ्व मन्त्रया थिति नेपाले न्हापाँ नसें आतक चले जुया च्वन। सकल संसारे उन्नतिया भार भविष्य समये सवातसें हे काइगु जूया नोतिं थ्व मंत्र मचातेत सम्बोंधन याना तल।

कासा हानं छक थ्व मन्त्रया पाठ याःनु—

हे मचात ! दँ दँ,
मिखा न्यिगलँ कँ कँ।
तुटि न्यिपाँ चु चु,
(१) आखः ब्वों वने नु नु॥

ठाकुगु शब्दया अर्थः—

अभिप्राय=मतलव।	जीवन निर्वाह= जीविका चले यायगु
मन्त्र=ज्ञान दुगु उपदेश।	
अज्ञानान्धकार=अज्ञान रूप अन्धार।	आधार=आधीन, भर।
नेपालीसमाज=नेपालया मनुतेगु लशकर।	पुरुषार्थ=परिश्रम यायगु।

१—थ्व मन्त्रे स्वंगु चरण जक जुया च्वन, छगु चरण नीतिं चतुर्थ चरण बढे याना पादपूर्ति यानां बिया।

श्री जुजु व थौंया नेपाल

नेपाल या वं खँ धैच्वंगुदु कि झीगु देशे न्हूयाग्गु हे आपत विपत वलसां बचे याइपिं जुजुपिं खः। उकि जुजु धैपिं बौ अले झी दुनियादोर त मचा खाचापिं खः। न्हापा या जुजुपिं मध्ये अँशुवर्मा, श्री ५ बड़ा महाराजाधिराज पृथ्वी नारायण शाह व श्री ५ महाराजाधिराज त्रिभूवन वीर बिक्रम शाह देवजु पिं लुमंके बह जुउ। धात्थें झी जुजु त्रिभूवनया हे कुतल थन प्रजातन्त्र बल। बसपोलं यानाबिज्यागु ज्या हे झीगु लागि चेतनाया बः जुल।

अले प्रजातन्त्र थांलाक व्हयेमा धका वर्तमान श्री ५ महाराजा धिराज महेन्द्र वीर बिक्रम शाहदेवजूं ल्य ज्या याको बिज्यात। खजा थ्व ल्य ज्याँ त्यानाबंपिनिगु ज्या जुजु व जनताया हित यायेगु खः। ऐसां छुं भिंगु कुत मयात। झं झं मभिंगु ज्यात यानाहे यंकल। देशे जनताया अनुभवं धासा समान अधिकार फ्वं फ्वं वैच्वन। थवगु भाला थमेस्यां कायेगु ईक्षा तयां वैच्वन। नां या जक प्रजातन्त्र जनतायात मयोया वल। याक, याक चिगु स्वार्थ जक तालेहंकेगु ज्यास जनता वाक वल।

थ्व हे खं झो आदुम्ह श्री ५ महाराजा धिराज ध्वा थ्विका विज्यात। धात्थें देशयात त्यागी, चिन्तनशील व वीर राष्ट्रिय नेता (थाकुली) छम्ह मा हे माल। थ्व हे कथं न्हापा तक चुनावं वं पिंत जन सेवा यायेगु लि मामागु हुकुम विया बिज्याना च्वं थें छुं बांलाक मयात। अले मौसुफ थम्हं हें २०१७ साल पौष १ गते निसें देशया भाला कयाबिज्यात। वसपोल या थ्व तधंगु आदर्श झीत गुण थें जुल।

झी जुजुं पौष १ गते ऐतिहासिक कदम कै बिज्याये धुंकुसेंली वहे ला या २२ न्हु खुनु "पञ्चायत पद्धति" दक्को देशया सिबे न्हुगु राजनैतिक दर्शन नं बिया बिज्यात।

थुकिं याना झीगु दे दक्कले न्हेय ज्यागु सिई दैगु जुल। पार्टी त छुं हे मन्त। मन्हु मात्रया हित यायेगु थ्व, थ्व यात थः थवगु बर्गीय संगठन दुगु जुल।

आ थुकिं याना झीथाय् जनतायात जनता हे जनतायागु लागि याइगु हानं दक्कले अप्पो क्वेयापिं जनतातसें भाग काय्दैगु प्रजातन्त्र पञ्चायत जुइगु जुल। अवश्य थ्व नेपाल या न्हुगु ग्वसा फुक्क सितं नमूना जुहे जुइ।

वसपोल यात व वसपोल या परम्परायात झीसं गवलें लोमके फैमखु ।

झीगु देश विदेशी तयेगु सिइ मदेक दया वैच्वंगु ल्हातं बचे जुल । झीगु संस्कृति स्यना मवन ।

वयां लिपा देशे गुलि बांलाक ज्या जुया वैच्वन छगं जुइगु भावना गुलि बांलाक वैच्वन तमि चिमि व तन्हि चिरि पिनिगु दथ्वि गुलि बांलागु समानता दै वैच्वन सियके बह जु ।

हानं देश बिदेशया व्यापक भ्रमण याना बिज्याम्ह वसपोल या नेतृत्वे न्ह्यय ज्यायेत झीपिं गुलि हथाये चाया च्वनागु दु उलिहे सफल नं धात्थें हे जुहे जुइ । झी छ कोटी जनताया प्राण झो जुजु या अमरता खः जय नेपाल !

थाकुगु शब्दया अर्थः—

१. प्रजातन्त्र = दुनिया या राज
२. चेतना = थुया सिया साया वैगु
३. वर्तमान = आ डुह्म
४. चिन्तन शील = तस्सकं विचायाइह्म
५. राष्ट्रिय = देशया दुनें
६. पञ्चायत = न्याम्ह सिगु सभा
७. पद्धति = तरिका
८. राजनैतिक दर्शन = लायकु ज्याया सिद्धान्त
९. परम्परा = बाज्या आजु पालं निसें ।

श्री ५ या महान बाणी

१. नेपालया अस्तित्व मन्त धायेव झीसं झीपिं हे धाये खनि मखु ।

२. झीगु देशयात क्वं निसें जग वसे जुउगु प्रजातंत्र माला च्वंगु दु ।

३. थ्व ई ज्याया ई खः खंया मखु ।

४. खंया थाकुली जक आ ज्या खेले मजुइ धुंकल ।

५. देश फुक्के सिगु साझा खः

६. फुक्क देशवासी पिसं ब्वहले ब्वहं मिले याना देश यायेगु ई जुया च्वंगु दु । झी के दुउगु क्वह्यं पह हटे याये माला च्वंगु दु । अले हे तिनि दे च्व जाई ।

प्यंगुगु पाठ (४)

परमेस्वरया महिमा ।

संगीत

गुगुली छिगु मरु विकाश
प्रभो ! उजागु फूल मरूनि ॥धु०॥

(१) हे परमेस्वर हे भगवान् !
छि हे शुध्द बुध्द मतिमान् !
छि हे सकल ज्ञानया खान,
आतलेँ छिगु भूल मजूनि ॥
प्रभो ! उजागु फूल मरूनि

(२) हे सत्चित् आनन्द गुणवान् !

हे सृष्टी याईम्ह बलवान्!
याना बिजाहुँ जिमित कल्याण,
गुबले छिगु निर्मल मजुनि ॥
प्रेभो ! उजागु फूल मरूनि ॥

(३) हे जगदीश पिता महान।

याना बिजाहु जिमित दान।
धन जन ऐश्वर्यया मान,
ल्वीक्ये सुनाँ नँ मूल मफुनि॥
प्रभो ! उजागु फूल मरूनि॥

थ्व संगीतया भावार्थः—

हे परमात्मा ! छि संसारे दकभनँ उगु प्रकारँ व्यापक जुया बिजाना च्वन कि छिगु पवित्र ज्योतिया प्रकाश मरूगु स्याँ छफो हे ल्योँ दुगु खने मरू छिगु शुद्ध ज्योति दकभनँ जगमगे जुया च्वन। उकिया नीतिँ जिमिसं मन वचनँ तथा कर्म गुबलेँ हे पापकर्मरूप अधर्मया ज्या यायमखु सकलयात कल्याण जुईगु ज्या यायतः हे परमेश्वर ! जिमित अनेक प्रकारया ऐश्वर्य व शक्ति दान याना बिजा हुँ ।

थाकुगू शब्दया अर्थः--

विकाश = प्रकाश ।
फूल = स्वाँ ।
शुद्ध = पवित्र ।
बुद्ध = ज्ञानी ।
मतिमान् =
सत् = सदा दया च्वनीह्म ।
चित् = चेतन, ज्ञान दुह्म ।
निर्मुल = नाश ।
मूल = च्वो ।

न्यागुगु पाठ (५)

दाजुकिजाया मेल

दाजु किजा छम्ह हे माँ-ब्वाया सन्तान खः, उमिसँ छम्ह माँया दुरु त्वन, उकिया नीतिं दाजु किजा मिले जुया च्वनेमाः । परस्पर गुबले ल्वाय्मज्यू । छक न्यिक गुवलेँ छगु न्यिगु ज्याय् द्वोँया नीतिँ तँम्वल धाःसा छम्हसेँ सह याना च्वनेमाः । सन्तान आपालं बढे जुया भिन्न २ च्वनेमाःसा नं परस्पर सहायता व प्रेमया व्यवहार याना च्वनेमाः ।

छम्ह मनुया तःम्हमछि सन्तान ङु, उमि न्हिच न्हिच ल्वाना च्वनेगु बानि जुया च्वन । ब्वाम्हसे उमित आपालँ हयेका समझे बुझे यात, परन्तु उमिसँ ब्वाँ धाःगु खँ छगु हे मन्यन । छन्हु व्याम्हसेँ सकल काय्पिन्त सःता मुंकल अले उमित सुकाया तःपुगु खिपः छगु बिया धाल कि :-

"का—छिमिसँ थुकी थःथःगु बलया जाँच या ।"

छम्ह २ सेँ खिपः च्वफ्वीतः सने फक्क सन, किन्तु सुनाँ नँ च्वफ्वी मफुत । ।अले ब्वाम्हसेँ धाल कि—"आ हःपु २ सुका अलग २ याना च्वोफु ।"

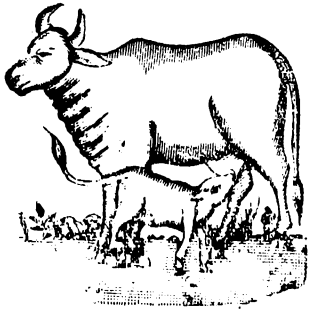
थ्व न्यने साथ उमिसँ व खिपः च्वफुना वाँल्वया बिल । अले हानं ब्वाम्हसेँ धाल किः- "यदि छिपीं थ्व खिपःथे मिले जुया च्वन धाःसा छिमित सुनाँ नँछुँ हानि यायफई मखु, छिपीं अलग २ बाल धाःसा न्हयामसेनं छिमित हानि याना दुःख बीफई ।"

कथाया सार थ्वखःकि त्वाय् च्वने बले गथे त्वायपिसँ परस्पर लहा मिले याना अभिन्नहृदय जुया च्वनी, अथे हे दाजु किजापीं परस्पर मिले जुया च्वनेमाः ।

थाकुगु शब्दया अथेः—

सहायता = मदत ।	हानि = नुक्सान ।
व्यवहार = चलन ।	परस्पर - ।
परन्तु = अे जुसाँ ।	अभिन्न = हृदय = छगु नुगथें जुया च्वोपीं ।

खुगुगु पाठ (६)

सा

छें लहीमाःपीँ पशुमध्ये सा आपालँ भीँ म्ह खने दयाच्वन, थ्वहे कारणँ सायात 'गौमाता' धका हिन्दी-भाषाय् प्रसिद्ध याना तल । सा स्वेबले हे कोमल, उदार, दयालु व सुन्दर खने दु । साया गःपते छ्यंगुया झल्लर दु, व झल्लर-यात संस्कृतभासँ 'सास्ना' धाई । वया न्हयप्योँ ताहाक जू, गःपः धाःसा न्हयप्योँ या सिनँ चीहाक जुया च्वन । न्हयप्योँ या च्वकाय् सँप्वाँज् दु । वया खो दठ्वी बाया च्वोँ । थुपीँ हाकु हयाऊँ, तुयु व च्याकीँ दु । हाकुपिसँ दुरु आपाः ब्यू धका धया तल । हिन्दुस्तान आदि देश-पाखे न्हियन्हिय् न्यिफा स्वफा दुरु व्यूपीँ नँ सा दु ।

साया नयगु मुख्य आहार घाँज् न्हयवा घुरकःल्वइ हानँ भूसा जुया च्वन, दुरु आपाः बढ़े यायतः खः , छुचूं व कःनिचूं ल्वाकछ्यानाः नकू । थुमिसँ न्हापा घोज् भता २ न्ह्यान्हयाँ नया छ्वई, थुगु प्रकारँ यायगुयात हिन्दी -भासँ "जुगालो, पागुर करना" धाई । साँथथे मयात धाःसा व उसाँयमरु धका सीकि ।

ब्याक दुरुमध्ये साया दुरु उत्तम व आरोग्यवर्धक धका प्रसिध्द जुया च्वन । माम्ये व च्वलेचिया दुरु नँ त्वनेतः ज्यू अं नँ थुमिगु दुरुया सिनँ साया दुरुँ रोगी-तेत आपालँ वासःथें ज्या व्यू । साया मिजं मचायात वासा याना वयागु पाखें गाडी चलेयाई, ज्यापुतसें वुँज्या याई । मनुतसे दुरुयात अनेक प्रकारँ दयका नइ, दुरु क्वाका धौ फिइ उकीं घ्यो पिकया महि दयकी । दुरु दायका पेड़ा बर्फी आदि आपालँ मिठाईया प्रकार तयार जू ।

सा, वासा सित धायव थुमिगु छयँगु लाकाँ आदि अनेक पदार्थ दयकेतः ज्या लगेजु । वया गोबर बंथिलेतः व सप्पा दयकेतः ज्यागले जू, तथा पञ्चामृत आदि वासः दयकेगुली नं व्यवहार जू. सप्पाँ सिंया ज्या व्यू ।

थुजापों उपकारी पशुतयत झीसं अपालं ध्यान बिया रक्षा याना लहिना तःमाः ।

थाकुगु शब्दया अर्थः—

कोमल = नायु
उदार = उपकार याईह्म ।
दयालु = दया दुह्म ।
भुसा = सु छ्बालि आदिनचुका तःगु ।
आरोगेवर्धक = पोष याना शरीर यात ल्हूवंकीगु ।

न्हेगुगु पाठ (७)

बुँ तःन्हंगु धन खः ।

छम्ह किसानया मचात आपालं म्हिता इजुपिं जुया वन, उमिसँ बुँज्याय् भतीचा नं मन मतल । ब्वाम्हं सीत्योंगु अवस्थाय् मचातेत थःथाय स ता धाल कि— "जिगु धन ब्वीं गाडे जुया च्वन, जि सी धुंका ब्वीं च्वोंगु धन परस्पर इनाका ।" किसान सी धुंका मचातसेँ धनया लोभं बुँ फुक्कं गाःवंक म्हुल, परन्तु धन छुँ पिहाँ मवल, सकलें त्वले जुया च्वना च्वन । उबले छम्ह विद्वान् मनू अन वल, उमिगु समाचार फुक्कं न्यन । अले

वं धाल कि "बु म्हुया धन पिहाँ वई मखु, छिमिसं बाँलाक बुंज्या यात धाःसा अपालं अन्न उत्पन्न जु'ई, अले अन्न मिया धन आपाः कमाय् याय् फई।"

थ्व उपदेशन्यना उमिसं ब्वीं वा पिना बिल, ठीक समये वर्षा जूया नींतिं वा आपालं सफरे जुल, थ्व हे धन मचातसें ब्वी ल्वीकल। अले जा उमित बुँज्या याय्गु बानि लगे जुल, दज् दसं आपालं धन कमाय् यात।

थ्व कथाया तत्त्व थ्व खः कि पराधीन मजुस्ये पुरुषार्थ याना बुँज्या यात धाःसा अपालँ धन कमाय् याय् फई, उकिया निंति बुँ तःहंगु धन खः। लोके नँ थ्ववचन प्रसिध्द जुया च्वनः—"उत्तम खेती, मध्यम व्यापार निघृण चाकरी।"

थाकुगु शब्दया अर्थः—

किसान=बुँज्या याईह्म।
निराश=आशा मदया च्वोँह्म।
परस्पर=थःथः।

च्यागूगु पाठ (८)

माँया अनुपम महिमा ।

बालकं हाःगु संगीतः...

नमस्ते माँ ! नमस्ते माँ !

जगत्यामाँ सदा जूम्ह ॥

(१)

गुम्ह न्हापाँ मुले तया, अतिप्रेमँ हिरा धया ।
दुरु त्वंका चुपा नया, प्रियतापाठ स्यना व्यूम्ह ॥
जगत्या मा सदा जूम्ह ॥

(२)

विकट सँकट सह याना, जित नापँ नापँ थ्यना।
सुथे बःन्ही बिचा याना, जित गुबलें मतोतूम्ह ॥
जगत्या माँ सदा जूम्ह०॥

(३)

बिपत् झीगु गुम्हं काल, व माँ स्वेत गथे म्वाल !
ऋषि विद्वान्पिसं धाल-गुरूया नँ गुरू जूम्ह ॥
जगत्या माँ सदा जूम्ह० ॥

(४)

थिति रीति फुकं च्यूम्ह, नृपतिपिन्त स्यना च्यूम्ह।
सकल सद्गुण सदा च्यूम्ह, जुजुया नँ जुजु जूम्ह॥
जगत्या माँ सदा जूम्ह०॥

माँया आशीर्वाद :...

(१)

छ पुता शशिथें सुख बी फयमा,
सत शास्त्र बृहस्पतिथें सयमा ।
दुखमग्न दुखीत थकाय् फयमा,
कुलया शुभ नाँ तय छँ फयमा ॥

(२)

सत पुण्य सिमाय् फलथें सयमा,
करिपीं अरिपीं तृणथें लयमा ।

* छँगु जीवन नँ नृपथे ब्वयमा,
छँगु नाँ शुभ स्वाँ ल्ययथें ल्ययमा॥

(३)

नुगलं मदपी खगथें ब्वायमा,
स्वनुगः शुभ पङ्कजेथँ व्हयमा
मति ज्योगु सदा चुपिथें ज्वयमा,
रिपुपीँ सकलें दुखि थें ख्वयमा ॥

(४)

स्वसनातन-धर्म-निमित्त तथा,
निजदेशनिमित यथेच्छ यथा।
अभिमन्यु महारथिथें फयमा,
छ सदा बलिदान जुई सयमा ॥

संगीतया अभिप्राय थ्व खः :—

गुगु देशे थुजापीँ मातृभक्त सन्तान तथा सन्तानपिन्त थथे आशीर्वाद बीपीँ माता जन्मे जूई व देश सुर्यया उज्ज्वल प्रकाशथें संसारे जगमगे जुया च्वनी।

---

* थ्व चन्द्रविन्दु युक्त 'छ' एक मात्रिकथें धाय्मा:, द्विमात्रिक मखु।

थाकुगु शब्दया अर्थ :—

नमस्ते=छित नमस्कार।
प्रियता-पाठ=प्रेमया पाठ।
विकट=भयानक।
शशीथें=चन्द्रमाथें।
दुख-मग्न=दुखे फँसे जूपी।
करिपीं=किसित अथवा किसिथे बलवान् जुया च्वाँपीं।
अरिपीं=शत्रुपीं।
सत=सार, निर्मल।
मदपीं=मद, मत्सर, काम; क्रोध अदि।
मति=बुद्धि
खगथे=चरा चरेंगी पक्षीथें।
स्वनुगः=छंगु थःगु नुगः।
पङ्क्तथें=पलेस्वाँ थें।
तृणथें=घाँचुथें।
यथेच्छ यथा=स्वतन्त्रता पूर्वक गथे जुई फत अथे जुया।

गुंगूगु पाठ (६)

परमेश्वरया उपकार।

परमेश्वरं झी जीवधारी प्राणिपीं नापं अनेक प्रकारं उपकार याःगु दु। झीत फय्, चा, लः व मिं दय्का बिल। चा मरुसा अन्न उपजे जुई मखु, फय् मरुसा दम घुटे जुई, लः मरेकं सुं हे म्वाय् फई मखु। मिं मरेकं अन्न व फल पाके जुई मखु। झीत खँ ल्हाय्तः म्हुदु, नत्वनेतः न्हाय्, न्यनेतः न्हायपं, ज्या याय्तः ल्हा तथा वनेतः तुटि दय्का बिल। झीत परमेश्वरं बुद्धि बियातःगु दु, उकीं झीसं हानि लाभ जुईगु सीक्ये फु। गुम्हसें झीनाप थथे उपकार यात वेत लुमंका प्रसन्न याय्गु झीगु मुख्य धर्म खः। करपिन्त उपकार याना स्वेत नं हानि मयात धाःसा

भगवान् लय्ताइ । वँ झीनाप उपकार याःगुदु, झीसँ नँ मेपिन्त उपकार याय्माः । परोपकार याय्गु हे धर्म खः, परोपकार रूप धर्म पुण्य जुई, करपिन्त नुकसान याना दुःख बीगु हे पाप खः धका शास्त्रे धया तल :—

"परोपकारः पुण्याय पापाय परपीडनम् ।"

ठाकुगु शब्दया अर्थः—

उपकार=करपिन्त हित यायगु	हानि=नुक्सान ।
बुद्धि=ज्ञान ।	धर्म=सकलयात उन्नति जुईगु ।

झिगुगु पाठ (१०)

हा व कस्तिहा ।

छम्ह हाँ छन्हु कस्तिहायाके न्यन किः— "मनुतसें छिमित छाय् उलिमछि यल जिमित जक छाय् मयल ?

छिमित उमिसँ लहिना तल, जिमित उमिसँ स्याना च्वन। छिमित धाःसा छें दयकल, जिमिगु छें धाःसा मिं नका सत्यानाश याना बिल, थ्वया कारण छु ?"

कस्तिहाँ धाल किः--

"छिमिगु पाखें उमित छुं लाभ मजू, छिमिसँ केवल उमित न्याना बिल, थुजाजु अवस्थाय् उमिसँ छिमित गुवले यई ?

जिमित स्वयादिसँ—न्हिच्छि परिश्रम याना उमित कस्ति मुंका च्वना, जिपींथें छिमिसँ नँ उमित उपकार यात धाःसा छिमित नँ उमिसँ उलि यई गुलि जिमित यया च्वन। छिमिसँ दुःख बीगु ज्या याय्मते, थुजागु दुःख बिया दिक याय्गु ज्या तोता ब्यु, अले छिमित दुःख बी मखु, छाय् धाःसा शत्रु मित्र धयापों न्हापा स्वयाँ मरु, भीं-मभीं ब्यवहारं जक शत्रु-मित्र जुई, नीतिशास्त्रे नँ धया तलः— न कश्चित्कस्यचिन्मित्रं न कश्चित्कस्यचिद्रिपुः। व्यवहारेणैव जायन्ते मित्राणि सुहृदस्तथा ॥

थ्व श्लोकया अर्थ :—

नगुम्हँ गुम्हसिया मित्र न शत्रु गुम्हसिया गुम्हँ।
व्यवहारँ सदा लोके शत्रु-मित्र जुया च्वन ॥"

थ्व कथाया सार थ्व खः कि--मेपीं नाप झीगु

गुजागु भीं-मभीं व्यवहार जुई परिणाम नँ अथे हे जुई।

परिश्रम=मेहनत, अलसी मजुस्य ज्या यायगु।	सार=त व।
मोतिशास्त्र=ब्यवहारया ठीक २ नियम स्यनीगु शास्त्र।	व्यवहार=ज्या।
	परिणाम=आखिर जुईगु फल।

झिछगुगु पाठ (११)

तिसा धयागू छु ?

महाभारते छगु थ्व बाखँ दु कि पच्चपांडवपिन्त बनबास जूगु अवस्थाः छन्हु महारानी कुन्तीयात सुनाँ नँ निमन्त्रित यात। निमन्त्रणा पत्र स्वया दुःख जुया च्वोँगु अबस्था जूया नींतिं महारानी मामूली वस्तँ पुना वन। मेपीं अनेक मिसात चन्द्रहार, लुँ चुड़ी, लूँस्वाँ आदि अभालं तिसाँ तिया वोपीं नँ दयाच्वन। उबले छम्ह तिसाँ तिया वोम्ह मिसाँ महारानी कुन्तीयाके न्यन कि—

"हे महारानि ! छि महारानी जुया छता हे तिसाँ मत्युस्ये छाय् झाया ?"

महारानी कुन्तीं उत्तर बिल—

"हे देवि ! तिसा ला जिके अपालं दु, छिगु तिसायो थुलि मू वों धका जोहरीतसें मू स्यू, जिगु तिसा उजाग कि उमिगु थुलि मू धका सुनाँ नँ मू याय् फई मखु। खुँतसें छिकिपिन्त दाया स्याना तिसा खुया यंकेफु, जिगु

तिसा उजागु कि खुँतसें खुई फई मखु ।"

थथे खँ जुया च्वोँ बले युधिष्टिर सकल किज़ापीं नाप न्याम्हँ अन थ्वँकः वल । अले कुन्ती महारानीँ उलमछि लशकरया न्हयोने धाल कि—

"स्वयादिसँ--जिगु तिसा थुपीँ हे खः" धका युधिष्ठिर, भीम, अर्जुन, नकुल व सहदेवयात न्हयने तया बिल । अले उपीँ न्याम्हे सिगु तेज पराक्रम स्वया सकसिनँ धन्य २ धाल ।

थ्व कथाया सार थ्व खः कि-लुं, वह, हिरा आदि धाथेँ ज्वगु तिसा मखु । वास्तविक तिसा ला थःगु कुल थामे याना नाँ तईपीं, विद्या आदि गुणं पूणं जुया च्वोंपीं, थ. भींपी सन्तान हे खः । झीगु सत्य शास्त्रे नंधया तलः—

हस्तस्य भूषणं दानं, सत्यं कण्ठस्य भूषणम् ।
श्रोत्रस्य भूषणं शास्त्रं, भूषणे किं प्रयोजनम्?

भावार्थः—ल्हाया तिसा—सत्पात्रापन्त दान बीगु, लुँ चुड़ी मखु । गःपःया तिसा—कठुं सत्य खँ ल्हय्गु, लुँ शिखः व तीखमाः मखु। न्हाय्पंथा तिसा-सत्य शास्त्र न्येनेगु, टुकि व मुन्द्रिचाः मखु । थुजागु तिसा दत धाःसा मेमेगु तिसा छुयाय्तः ?

थाकुगु शब्दया अर्थः—

निमन्त्रित यात=भवे सःतल ।
निमन्त्रणपत्र=भवे सःतेगु पाहाँ फ्वदा ।
जोहरी=हिरा मोती आदि व्यापार याईपीं ।
वास्तविक=धाथें खगु ।
सत्पात्र=धर्मात्मा सज्जन पुरुष

झिन्यिगूगु पाठ (१२)

झीगु छें ।

आहा ! झीगु छें चीखा जूसाँ गुलि बाँला ! थुकी छुं जादु—मन्त्र दुथे खने दु । झीगु नुगले जन्मँनसें मरण-समय तक थःगु छें लुमना च्वनी, झी मेथाय् वना तःखागु बाँलागु छें च्वना च्वंसा नं गामे च्वँगु झीगु चीखागु छें सदा लुमना च्वनी । थुया कारण थ्व हे खः कि थःगु छें झीयोथें दयक्ये ज्यू, म्हिटे ज्यू, ब्वाँय् वने

ज्यू, योयोथ्ये हाले ज्यू, न्हिथले ज्यू। झीत पनीपीं सुं मरु। महादेवया कैलास यो, द्योपिनि स्वर्ग यो, किन्तु झीत झीगु छें हे यो झीत थ्व हे स्वर्ग व कैलासनं जुया च्वन। थ्व छें झीगु राज्य, झी थ्वया मालिक। आहा! स्वतन्त्रताया गुलिमछि महत्त्व दु। झीगु छें झी स्वतन्त्र जूया नीतिं झीसँ गुलि आनन्दया अनुभव याना च्वना।

परदेशं थगु देश वेवले झीगु छेया गल्ली थ्यन धायव झीगु नुगले गुलिमछि हर्ष मुना वो, गल्ली थ्यने साथ छकलँ तिन्हुया वने मास्ते वो थें वो। लुखा थ्यने साथ गुलि आनन्द जू वया वर्णन याय फुगु मखु।

माँनँ नापलाय् साथ हर्षया ख्वबि पिकया च्वनी, तता—क्येहें पिसँ नँ ख्वबिया धारा पिकया गा छठ्ठु याना च्वनी। परदेश वोम्ह का:मचाँ नँ ख्वबिया उत्तर ख्वबि हे वी, थ्व दृश्य स्वया च्वोंपों जला: खला: पिसँनँ मिखाय् भती २ ख्वबि तया ख्वबि हे सहानुभूति पिकया च्वनी, उबले ख्वयेगु नँ त:हँगु हर्ष जुया वो, मिखाँ प्याहाँ वोगु ख्वबिअमृतबर्षा जुया च्वोंगुथें सी दु। पर देशं वया थ:गु छें लहिनात:म्ह साया दुरुनापं थ:गुहें दुदुगु रूखा सूखा अन्न मिले याना नय् बले परदेशे अनेक प्रकारया दु:ख कष्ट सह थानागु फुक्कँ लोमना वनी, उबले आनन्द व हर्ष बढे जुया अपूर्व शान्तिया राज्य

स्थापित जुया वों । उकिया निंति विद्वान्पिसं ल्वेकः धया तल :—

"जननी जन्मभूमिश्च स्वर्गादपि गरीयसी ।"

जादु-मन्त्र=अभुदूत शक्ति दुगु।
कैलास=महादेवया आनन्द यायगु थाय्।
स्वर्ग=द्योपिनि सुख भोग यायगु थायें।
स्वतन्त्रमा=इच्छा नुसार यायगु।
स्वतन्त्र=पराधीन मजूह्म ।
अनुभव=भोगे याना सीक्येगु।
सहानुभूति=करपिनिगु सुख दुखे सामिल जुईगु।

झिँस्वँगूगु पाठ (१३

प्रेम ।

प्रेमया जोगु दुनियाय् छुं वस्तु मरु। गुम्हसें प्रेम याय् मसल व संसारे सुख च्वने फई मखु । झीगु ध्व आर्यावर्त्त ला प्रेमया हे देश जुया च्वन ।

महाराज रामचन्द्र व्यायागु आदेश न्यना प्रेमपूर्वक राजपाट त्याग याना आज्ञापालन याना दिल, दुनिया नायँ प्रेम याय् मागु नीति थःयोम्ह सीता महारानीयात नँ त्याग याना दिल ।

भगवान् कृष्णं प्रेमया बाँसुरी पुया सकल संसारयात वशे काल, तथा प्रेमपूर्वक राज-कोज-या ज्या याना शान्ति स्थापित याना बिल ।

भगवान् बुद्ध प्रेमया मत च्याकल । धनी गरीब, राजा,-प्रजा, विद्वान-मूर्ख, ब्राम्हण-शूद्र, आदि सकल प्राणियां नापं प्रम याना प्रेमया रंग रँगे याना बिल । अनेक

कालँनसें दुःख कष्ट भोगे याना च्वोंपों दुःखो दीन हीन दरिद्र मनुत तथा पशुपक्षी सकल प्राणिपिन्त दुःख मुक्त याना बिल, तथा संसार भरे अहिंसा धर्मया नायखों च्वेका बिल ।

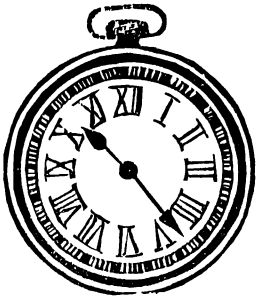
प्रेम यायमसःपिन्त सुनाँ नं यई मखु । प्रेमया व्यवहार जुल धाःसा कटः नँ थ. जुया वई, प्रेमया व्यवहार मजुई बले थः न कटः जुया वनी । उकिया नीतिं विद्वान्-पिसँ ल्वेक धया तलः—

"कः परः प्रियवादिनाम्।"
अर्थात् प्रियभाषण याईपिनि सुँ कटः
जुई मखु, सकलें थः जुया वई ।

आदेश=आज्ञा
मुक्त=छुटे जुपीँ ।

आधार=आधीन।
प्रियभाषण=सकसियाँ योगु खँ ल्हायगु ।

झिप्यंगूगु षाठ (१४)

राम०—कृष्ण ! छ घड़ी स्वे सःला ?

कृष्ण०—आतलेँ थुलि बजे जुल धका स्वया धाय मफुनि, छिं ञित स्यना बियादिसँ।

राम०—कृष्ण ! चछि-न्यिहछिया २४ घंटा दु, घडी न्यिपु सुई दु, छपु तःहाकगु छपु चीहाकगु। तःहाकगु ई नँ मिनट थुलि वन धका धाई तथा चीहाकगु सुई नँ थुलि घंटा बजे जुल धका इशारा याई।

कृण ०—रामदाई !घंटा, मिनट व सेकेन्ड धयागु छु ? ध्वछु यायतः ज्या लगेजु ?

राम०—भाई कृष्ण ! तू छग चाहिले बले गुलि

समय लगे जुई उलि कालयात विपल धाई, अढाई विपल-यात सेकेन्ड धाई, ख्वीगु (६०) सेकेन्डयात मिनट धाई, ख्वोगु (६०) मिनटया एक घन्टा वा अढाई (२॥) घड़ी जुई थुलि काल विते जुल धका सोक्येतः घन्टा आदि कालया भाग याना तल ।

तःपुगु सुईनँ मिनटयात इशारा याई, अले थुलि बजे जुया थुलि मिनट बन धका धाय् फई । चीपुगु सुई छगु अंकँ मेगु अंके थ्यनी बले तःपुगु सुई छचा हिली धका सीकि ।

कृष्ण०—रामदाई ! ग्यपु सुईनँ अंक मरुथाय् दथ्वी वल धाःसा थूलि बजे जुल धका गथे सीक्येगु ?

राम०---भाई कृष्ण ! छँ ध्यान याना घडी स्व, छगु अंकँ मेगु अंक तकया ५ मिनट दु धका सीकि, चीपुगु सुई अङ्क मरुथाय् थ्यन धाःसा तःपुगु सुई पाखें थुलि बजे जुया थुलि मिनट बन धका सीकि ।

कृष्ण०—रामदाई थुगु यियमँ घड़ी ला स्वे सल, किन्तु गडी स्वेगु या मतलब छु ? घडी मस्वसा झीसं नय् खनी मखुला

राम०---भाई कृष्ण ! घडी स्वया ज्या यात धाःसा नियमपूर्वक ज्या यायफई घडो मरुसा थुबले स्कूल वनेगु,

थुबले स्कूलँ ल्याहाँ वयगु थ्व समय सीक्ये फइ मखु। उकिया नीतिं घड़ी आपालँ उपयोगी पदार्थ खः। थौं कन्हे नाड़ी घड़ी, पाकेट घड़ी, टेबिल घडी तख्ता घडी आदि आपालँ चलती जुया च्वन। सलँसः मू वोगु नँ दु।

कृष्ण०---रामदाई ! जिके ला घड़ी मरु, जित घडी छग हयाबिया दिँ सा।

राम०--भाई कृष्ण ! घडी काय् धुका नियमपूर्वक स्कूले वना आखः ब्वने खःला कि मखु ?

कृष्ण०----रामदाई ? छि धाःथें नियमपूर्वक ठीक ठीक समय स्कूले आखः ब्वोँ वने।

वर्त्तालाप=खँ ल्हायगु।	संकेत=इशारा। पदार्थ=वस्तु
क्रमपूर्वक=क्रमँ नसें।	प्रयोजन=मतलव।

समाप्त